

RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Shukurullo Yo'ldoshmaxmudov Xurshid o'g'li

Farg'ona Politehnika Instituti Iqtisodiyot yo'nalishi 3-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7445185>

Annotatsiya. Ushbu maqolada asosan raqamli iqtisodiyotni yanada rivojlantirish va undagi moammolarni bartaraf etish, raqamli iqtisodiyotning o'sishi global iqtisodiy o'sishiga ta'siri, jahon bozoridagi raqamli iqtisodiyotning o'rni. Hamda insonlarning yashash tarzini sezilarli o'zgartira olishi va bu uning asosiy foydasi ekanligi yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, raqamli iqtisodiyotni shakllantirish, internet iqtisodiyoti, raqamli iqtisodiyot va jahon iqtisodiyoti istiqbollari, kommunikatsiya.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

Аннотация. В данной статье основное внимание уделяется дальнейшему развитию цифровой экономики и устранению ее проблем, влиянию роста цифровой экономики на глобальный экономический рост, а также роли цифровой экономики на мировом рынке. Также поясняется, что он может существенно изменить образ жизни людей и что в этом его главное преимущество.

Ключевые слова: цифровая экономика, формирование цифровой экономики, интернет-экономика, цифровая экономика и перспективы мировой экономики, коммуникация.

DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT PROSPECTS

Abstract. This article focuses on the further development of the digital economy and the elimination of its problems, the impact of the growth of the digital economy on global economic growth, as well as the role of the digital economy in the global market. It is also explained that it can significantly change the way people live and that this is its main advantage.

Keywords: digital economy, formation of the digital economy, Internet economy, digital economy and global economic prospects, communication.

Kirish. Raqamli iqtisodiyotning yuksalishi 21-asrning o'ziga xos xususiyatlaridan biridir. Albatta bugungi kunni raqamli texnologiyalarsiz tasavvur qilish qiyin albatta. Aql-zakovat va ilm-taraqqiyot qanotidir. Zamonaviy ilm-fanning cho'qqisi yuqori texnologiyalarda, raqamli olamda ko'zga tashlanadi. To'rtinchi sanoat inqilobi taraqqiyotning yangi ko'rinishi - "raqamli iqtisodiyot" boshlanganini anglatadi. Bugungi kunda biz yaqin kelajakda erishmoqchi bo'lgan ulkan maqsadlarga egamiz. Buning uchun bizga albatta yetuk kadr va mutaxassislar kerak. Raqamli texnologiyalar jamiyat va iqtisodiyotga ko'p jihatdan ta'sir o'tkazadi, shu jumladan yangi aloqa va hamkorlik vositalari orqali xizmat ko'rsatishning kuchli tarkibiy qismiga ega bo'lgan yangi mahsulotlar ma'lumotlarning iqtisodiy o'sish omili sifatida roli sun'iy intellect (AI) yordamida vazifalarni avtomatlashtirish va platformalar kabi yangi biznes modellarining paydo bo'lishi insoniyat hayotini o'zgartirib yubordi. Shu sababli raqamlashtirish bizning hayotimiz va birgalikda ishlash tarzimizni tubdan o'zgartiradi. Bu butun davlat rivojlanishi va farovonligi demakdir.

Shuningdek, barcha sohalarda korxonalar, tashkilotlar uchun samaradorlik, vaqt, bandlik, ko'nikma, daromadlarni to'g'ri taqsimlash, atrof muhit va tashqi olamga katta ta'sir ko'rsatadi.

Hozirda biz asosan O'zbekiston rivojlangan davlatlar qatorida bo'lish uchun harakatdan to'xtamasligimiz zarur. Xorijiy davlatlarda bizga qaraganda raqamli iqtisodiyot ancha rivojlangan. Iqtisodiyotning raqamlashishi bu mamlakat taraqqiyoti uchun juda muhim. Bugungi kunda raqamli iqtisodiyot rivojlanishi barcha sohalar rivoji bilan chambarchas bog'liqdir.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Raqamli iqtisodiyot – bu jarayonlarni tahlil qilish natijalaridan foydalanish va katta hajmdagi ma'umotlarni qayta ishlash asosida turli xildagi, texnologiyalar, asbob-uskunalar, tovar va xizmatlarni saqlash, sotish va yetkazib berish samaradorligini jiddiy ravishda oshirishga imkon beradigan, raqamli texnologiyalarga asoslangan elektron biznes va elektron tijorat bilan chambarchas bog'liq iqtisodiy faoliyat, hamda shu faoliyat natijasida ishlab chiqariladigan va sotiladigan raqamli tovarlar, xizmatlar yig'indisidir. Ba'zida u internet iqtisodiyoti, yangi iqtisodiyot yoki veb-iqtisodiyot degan terminlar bilan ham ifodalanadi.

Birinchi marta 1995 yilda amerikalik dasturchi Nikolas Negroponte “Raqamli iqtisodiyot” terminini amaliyotga kiritgan bo'lsa, hozirda bu istilohni butun dunyodagi siyosatchilar, iqtisodchilar, jurnalistlar, tadbirkorlar – deyarli barcha kasb egalari qo'llamoqda.

Raqamlashtirish jahon iqtisodiyotining o'sishiga olib keladi, masalan, nufuzli McKinsey Global Institute konsalting kompaniyasining hisob-kitoblariga ko'ra, eng yangi raqamli texnologiyalardan foydalanish 2025 yilga borib yalpi ichki mahsulot (YaIM) o'sishiga olib keladi. Butun dunyo bo'ylab. 3-6 trillion dollarni tashkil etadi Kompaniyaning hisob-kitoblariga ko'ra, 12 turdagi yuqori texnologiya (mobil Internet, ilg'or robototexnika, bulutli texnologiya, qayta tiklanadigan energiya, Internet of Things (IoT) ma'lumotlari) bu o'sishga hissa qo'shadi. simsiz uzatish, harakatchanlik va sun'iy intellekt va boshqalar). Ayni paytda butun dunyo bo'ylab yirik kompaniyalar raqamlashtirish haqiqatidan xabardor va bulutli texnologiyalar va tarmoq infratuzilmasini modernizatsiya qilish bo'yicha ko'rsatmalarga ega. Raqamlashtirish, raqamli iqtisodiyotni shakllantirish iste'molchilar, davlat, umuman, jamiyat uchun katta imkoniyatlar ochib beradi. Raqamli iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash bo'yicha dunyoning yetakchi davlatlari qatorida Singapur, Xitoy, Janubiy Koreya, Yangi Zelandiya va Daniya bor. Bu mamlakatlar raqamlashtirish va yuqori texnologiyalarni shakllantirish sohasida salmoqli tashabbuslar bilan chiqdi.

Misol uchun, Singapur 2014-yilda o'zining “Aqlli millat” konsepsiyasini asoslab berdi va korxonalarini yuqoridagi konsepsiyani amalga oshirishga taklif qildi. “Aqlli xalq” konsepsiyasi – aholining kundalik hayotiga raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali hayot sifatini yaxshilashga qaratilgan davlatning ishbilarmonlik ruhi. Ushbu konsepsiyani amalga oshirishda nafaqat yirik kompaniyalar, balki kichik va o'rta biznes ham ishtirok etdi. "Aqlli" datchiklar bilan shahar bloklari. Jihozlangan - ular elektr energiyasi, suv va boshqa ko'rsatkichlarning real vaqt iste'molini nazorat qiladi. Olingan ma'lumotlar hukumatga suv iste'molini yaxshilash va shaharga toza suv olib keladigan.

Malayziyaga qaramlikni kamaytirishga yordam beradi. Sensorlar, shuningdek, fuqarolarga resurslardan foydalanishni kuzatish imkonini beradi va dastur ishtirokchilari birinchi navbatda uy-joy, sog'liq (bemor uydan chiqmasdan yordam oladi, shifokor bilan masofadan aloqa qiladi) va transport tarmog'i (uchuvchisiz transport vositalari va avtobuslar) bilan shug'ullanadi. Virtual Singapur deb nomlangan yagona ekotizimni tashkil qiladi

(rezidentlar real vaqt rejimida trafikni kuzatishi, xavfsizlik kameralari ma'lumotlarini ko'rish va h.k)

Raqamli iqtisodiyot hozirgi mavjud sohalarning yarmidan ko'prog'ida beqiyos o'zgarishlar keltirib chiqarishi ta'kidlanmoqda. Jumladan, Jahon banki ekspertlari fikricha, tezkor internetdan foydalanuvchilar sonining 10 foizga ko'payishi milliy iqtisodiyotlar yalpi hajmini har yili o'rtacha 0,4-1,4 foizga oshirish imkonini beradi.

Shuningdek raqamli iqtisodiyot – bu noldan boshlab yaratilishi lozim bo'lgan qandaydir boshqacha iqtisodiyot emas. Bu yangi texnologiyalar, platformalar va biznes modellari yaratish, ularni kundalik hayotga joriy etish orqali mavjud iqtisodiyotni yangicha tizimga ko'chirish deganidir. Bu tizimning asosiy belgilari quyidagilardan iborat:

- yuqori darajada avtomatlashtirilganlik;
- elektron hujjat almashinuvi;
- buxgalterlik va boshqaruv tizimlarining elektron integratsiyalashuvi;
- ma'lumotlar elektron bazalari;
- CRM (mijozlar bilan o'zaro munosabat tizimi) mavjudligi;

korporativ tarmoqlar.

Qulayliklari esa:

1. To'lovlar uchun xarajatlar kamayadi (masalan, bankka borish uchun yo'lkira ga boshqa resurslar tejiladi).
2. Tovarlar va xizmatlar haqida ko'proq va tezroq ma'lumot olinadi.
3. Raqamli dunyodagi tovar va xizmatlarning jahon bozoriga chiqish imkoniyatlari katta.
4. Fidbek (iste'molchi fikri)ni tez olish hisobiga tovar va xizmatlar jadal takomillashtiriladi.
5. Tezroq, sifatliroq, qulayroq.

Chunonchi, mamlakatimizda "Elektron hukumat" tizimini joriy etish raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, uning asosiy maqsadi ma'muriy tartib va taomillardan o'tishni soddalashtirish, aholi turmush sifatini oshirish, investitsiya va ishbilarmonlik muhitini yaxshilashga qaratilgan.

Belgilab olingan asosiy vazifalar ijrosini amalga oshirish, shuningdek, mamlakatimizda raqamli jamiyat rivojlanishi, aholi va tadbirkorlar uchun qulay imkoniyatlar yaratish, byurokratik to'siqlar va korrupsiyaviy omillardan holi samarali va ochiq davlat boshqaruvi tizimini rivojlantirish borasida ko'zlangan maqsadga erishish uchun bugungi kunda iqtisodiyotning barcha sohalari raqamli texnologiyalar asosida yangilashni nazarda tutadigan "raqamli iqtisodiyot" milliy konsepsiyasini ishlab chiqilayotgan bo'lib, aynan raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish orqali yalpi ichki mahsulot hajmini qo'shimcha 30 foizga o'stirish imkoni yaratilishi kutilmoqda.

Iqtisodiy rivojlanishning qaysi davri bo'lishidan qat'i nazar, sanoatlashuvning asosiy belgisi korxonalarining doimo ishlab chiqarish hajmi ortishi hisoblangan. Sexlar maydonlari kengaygan, dastgohlar qatorlari ko'paygan, konveyerlar lentalarini uzaygan, xodimlar shtati ortgan.

Bu jarayon juda katta moliyaviy manbalarni, xarajatni talab qilgan va yangi tadbirkorlarning bozorga kirish imkoniyatini cheklab, biznes bilan faqatgina mo‘may puli borlar shug‘ullanishi mumkin, degan xulosani keltirib chiqarar edi.

Ammo axborot texnologiyalari asri bu sohada ham yangi qoidalarni belgiladi. Raqamli iqtisodiyot endilikda tor doiradagi nazariyotchi olimlarga qiziq dissertatsiyalar mavzusi emas, balki mislsiz salohiyatga ega va amaliyotda o‘zini oqlagan bozor modeliga aylandi.

Aynan shuning uchun mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotga o‘tish yo‘nalishida amaliy chora-tadbirlar ko‘rilmogda. Jumladan, davlatimiz rahbarining [“O‘zbekiston Respublikasi davlat boshqaruvi raqamli iqtisodiyot, elektron hukumat hamda axborot tizimlarini joriy etish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”](#)gi Farmoni ham bu yo‘nalishda qo‘yilgan samarali qadamlardan biri bo‘ldi. Mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish, “elektron hukumat” tizimining joriy etilishi, aholi, biznes va davlat o‘rtasida o‘zaro samarali hamkorlikni yo‘lga qo‘yish uchun qo‘shimcha shart-sharoitlarni shakllantirishga qaratilgan ushbu hujjat bilan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Loyiha boshqaruvi milliy agentligi raqamli iqtisodiyotni joriy qilish va rivojlantirish sohasida vakolatli organ etib belgilandi. Endilikda mazkur Agentlik sohada yagona davlat siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish hamda davlat organlari va tashkilotlarining faoliyatini muvofiqlashtirish uchun mas‘uldir.

Agar klassik bozor iqtisodiyoti modeli talab, taklif va raqobatga asoslangan bo‘lsa, raqamli iqtisodiyotda taklif talabni shakllantirishi mumkin. Buning uchun raqamli mahsulotlar turlarini ko‘paytirish hamda ularni keng ommaga targ‘ib qilish lozim. Bunday sharoitda iqtisodiy jarayonlar tezlashadi, xarajat kamayadi, daromadda esa yuqori ko‘rsatkichlarga erishiladi.

Hujjat bu borada juda katta o‘zgarishlarga sabab bo‘lyapti. Aholi, biznes va davlat o‘rtasidagi samarali hamkorlikni ta‘minlash, ularning o‘zaro munosabatlarini raqamlashtirishga o‘tilmogda. Bu esa, o‘z navbatida, inson omilini chetlab o‘tgan holda, ushbu munosabatlarning shaffof bo‘lishiga, ularda korrupsiyaga yo‘l qo‘ymaslikka xizmat qiladi.

Shuningdek, raqamli iqtisodiyot oshkoralikni ta‘minlaydi. Odamlar onlayn tarzda Hukumatning iqtisodiyotni rivojlantirish borasida olib borayotgan amaliy ishlari bilan yaqindan tanishishi mumkin.

Imkon qadar kamroq resurs sarflab, ko‘proq mahsulot chiqarish — raqamli iqtisodiyotning ustuvor vazifasi. Yurtdoshlarimizda raqamli iqtisodiyot sharoitida nafaqat o‘zini o‘zi, balki atrofda qilarni ham ish o‘rni bilan ta‘minlash imkoni oshadi.

Bu jarayonni yanada aniqroq tasavvur qilish uchun bir misol keltirsak. Dunyo miqyosida faoliyati abadiydek tuyulgan va turli sohalar bozorlarida ulkan ulushlarga ega bo‘lgan gigant korporatsiyalar sanoqli yillarda hech qanday tarixi yo‘q kichik kompaniyalardan orqada qola boshladi. Mazkur jarayonni tadrijiy taraqqiyot, ya‘ni evolyutsiyaning tabiiy bosqichi, deb hisoblash mumkin.

Umuman aytganda, farmon bilan mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga qaratilgan yana bir qator amaliy choralar tasdiqlangan. Ularning samarali ijrosini ta‘minlashda biz, senatorlarning zimmasida ham katta mas‘uliyat yotadi. Demak, jonli targ‘ibot, amaliy muloqotlarni yanada kuchaytirishimiz lozim. Zero, raqamli iqtisodiyot jamiyatning har bir a‘zosi bilan shunday fidoyilik, bilimdonlik va yuqori salohiyatni talab qiladi.

Davlatimiz raxbari ta‘kidlaganlaridek “iqtisodiyotni shakllantirish ko‘p mablag‘ va mehnat talab qiladi. Ammo biz bundan qo‘rqmasdan raqamli iqtisodiyotni shakllantirishimiz kerak. Bu ishni bugundan, hozirdan ma‘suliyat va qai‘iyat bilan boshlashimiz lozim. Mamlakat

rivojlanishi, taraqqiy etishi uchun har bir shaxs mas'ul. Har birimiz bu masalaga jiddiy qarashimiz lozim". Mamlakatimiz hayotida ham raqamli iqtisodiyotning ayrim elementlari allaqachon muvaffaqiyat bilan faoliyat ko'rsatmoqda. Jumladan, hujjatlar va kommunikatsiyalarning ommaviy ravishda raqamli vositalarga o'tkazilishi, elektron imzoga ruxsat berish, davlat bilan muloqot qilish ham elektron platformalarga o'tkazilmoqda. Asosan ta'limda ham elektron platformalarning tashkil etilib, yuritilishi. Albatta bu soha ya'ni raqamlashtirish to'xtab qolmasligi lozim va boshqa sohalarda ham raqamli iqtisodiyotga o'tish ishlari jadal ravishda amalga oshirilishi kerak.

Xulosa. Xulosa qilib aytganga, har bir mamlakat rivojlanishi uchun yangi-yangi o'zgarishlar, g'oyalar ,vaqti-vaqti bilan o'zgarib turadigan yangicha tartiblar bo'lishi lozim. Mamlakatimiz taraqqiyotining istiqboli ham raqamli iqtisodiyot rivojlanishi va raqamli texnologiyalarning qamrov darajasiga tayanadi. Raqamli iqtisodiyot jamoat manfaatlarida ishlashi uchun u inklyuziv bo'lishi kerak. Yangi texnologiyalar muqarrar ravishda mehnat bozoridagi sezilarli o'zgarishlar, jumladan, ayrim tarmoqlarda ish o'rinlarini qisqartirish va boshqalarida keng miqyosda yangi imkoniyatlar yaratish bilan bog'liq. Raqamli iqtisodiyot turli xil yangi bilim va ko'nikmalarni, sezilarli darajada yangi ijtimoiy himoya choralarini talab qiladi. Shu bilan birga, ta'limni rivojlantirish, shuningdek, umrbod ta'lim xizmatlaridan umumiy foydalanish imkoniyatini ta'minlash uchun katta mablag' talab etiladi.

REFERENCES

1. Xaydarov Baxrom Xolmuradovich Iqtisodiy islohotlarni rivojlantirishda kambag'allikni qisqartirish. *IQTISODIYOT VA TA'LIM* 2021 4-son. 288-292 b
2. Raqamli iqtisodiyot korrupsiyaga baham beradi 22-fevral 2019 Qobil Tursunov, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senati a'zosi
3. "Problems and scientific solutions" Australia 2022 Kayumov Alisher Olimovich
4. "Sciences and Education" scientific journal *MAY 2022* Nurbek Ochildiyev
5. <https://www.researchgate.net/publication/336675826> : The activities of banks in Uzbekistan in the modern digital economy
6. Downs, T .; Greenstein, S. (2002). "AQShdagi universal kirish va mahalliy Internet bozorlari". *Tadqiqot siyosati*. 31 (7): 1035-52. CiteSeerX 10.1.1.509.7345. doi:10.1016 / s0048-7333 (01) 00177-9
7. <https://kun.uz/uz/news/2018/12/28/prezident-murojaatnomasi-toliq-matn>